

جایگاه اقیانوس هند در رقابت‌های راهبردی هند-چین (۲۰۲۲-۲۰۱۳)

غلامعلی چگنی زاده^۱

حسین رضوی^۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۳/۲۸

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۱۲/۹

چکیده

در حالی که دول نوظهور آسیایی با کسب منابع مادی در حال تغییر توزیع بین‌المللی قدرت می‌باشند، پوشش‌های درون آسیایی تحت‌تأثیر خیزش سریع هند و چین در دوران چرخش قدرت بین‌المللی به سمت آسیا قرار گرفته‌است. این دو قدرت در ترسیم افق‌های آتی، کنشگری در پهنه‌های آبی بین‌المللی را مؤلفه ضروری برای قدرت‌یابی جهانی تلقی می‌کنند. طی دهه اخیر اقیانوس هند، عرصه نوظهور در آب‌های آزاد، به کانون رقابت این دو دولت برای کسب قدرت بزرگی تبدیل شده‌است. اما آثار موجود در این حوزه تصویر جامعی از رقابت‌های هند و چین در اقیانوس هند ارائه نکرده‌است. مقاله حاضر با استفاده از روش تحلیل داده به بررسی مناسبات دریایی دو دولت تحت‌تأثیر حضور فزاینده چین در اقیانوس هند پرداخته‌است. فرضیه مقاله در پاسخ به این سوال که حضور چین در اقیانوس هند چه آثاری بر مناسبات دریایی هند و چین ایجاد کرده؟ بر این مبنا قرار دارد که نقش‌آفرینی گسترده چین در اقیانوس هند، دور جدیدی از رقابت‌های راهبردی را میان دو کشور پدید آورده‌است. در این خصوص استدلال می‌شود، هند در برابر اجرایی ساختن استراتژی‌های پیشرو دریایی، شبکه تجارت و سرمایه‌گذاری، مدرنیزاسیون نیروی نظامی و بنادر و پایگاه‌های دریایی چین در اقیانوس هند، از طریق افزایش توانمندی دریایی، تعمیق مناسبات با کشورهای حاشیه‌ای و جزیره‌ای اقیانوس هند و مشارکت راهبردی با رقبای چین در چارچوب چشم‌انداز دریایی ایندو-پاسفیک در راستای برقراری موازنه علیه چین گام برداشته‌است.

واژگان کلیدی: فرمانروایی دریا، مدیریت دریا، قدرت دریایی، گردنبندهای الماس، رشته‌های مروراید

۱. دانشیار روابط بین‌الملل، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران

* نویسنده مسئول: chegnizadeh@yahoo.com

۲. دانشجوی دکتری روابط بین‌الملل، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران

تغییر در توزیع قدرت بین‌المللی و قدرت‌یابی واحدهای سیاسی از موضوعات ثابت سیاست بین‌الملل می‌باشد. متخصصین امر با تأکید بر اصل دگرگونی در نظم بین‌المللی، منابع مادی قدرت (اقتصاد در حال رشد، ظرفیت ایجاد نیروی قوی نظامی و نوآوری تکنولوژیک)، را از بنیادی‌ترین لوازم شکل‌گیری قدرت بزرگ در نظام بین‌الملل قلمداد کرده، لیکن آن را به توانایی بهره‌گیری سیاسی از منابع مادی به منظور تأثیرگذاری بر نتایج منوط کرده‌است. در عصر حاضر چرخش قدرت به سوی آسیا از جمله موضوعاتی است که مورد اتفاق کثیری از متفکران حوزه روابط بین‌الملل می‌باشد. طی دهه‌های اخیر کشورهای نوظهور آسیایی در مسیر کسب و کاربست منابع مادی قدرت در سطح جهانی قرار دارند. از این‌رو، با وجود پایداری شاخص‌های قدرت برتری ایالات متحده برای دهه‌های آینده، از لحاظ رشد اقتصادی، کشورهای در حال توسعه آسیا به صورت متوسط رشد ۷.۵ درصدی را در برابر رشد ۵.۶ جهان پیشرفته تجربه کرده‌اند. در این میان، چین ۸.۱، هند ۹.۵ و آ.سه.آن-پنج ۴.۳ درصد، حائز بیشترین نرخ رشد اقتصادی بوده‌اند. به لحاظ زیرساخت‌های توسعه، بیشترین مخارج تحقیق و توسعه در ۲۰۲۱ به میزان ۱.۱۲ تریلیون دلار در آسیا در مقایسه با آمریکای شمالی (۶۴۵.۴ میلیارد) و اروپا (۴۷۹.۳ میلیارد) صرف شده‌است؛ در همین سال مخارج توسعه فناوری چین (۶۲۱.۵ میلیارد) از ایالات متحده (۵۹۸.۷ میلیارد دلار) پیشی گرفته‌است. در حوزه توانمندی‌های نظامی، منطقه آسیا-پاسفیک بعد از ایالات متحده (۵۸ درصد) بالاترین رشد را در مخارج نظامی (۴۸ درصدی) طی ۲۰۲۱-۲۰۱۲ داشته‌است. در آسیا، چین و هند به ترتیب به عنوان دومین و سومین دارنده مخارج نظامی بالا در جهان از ۲۰۱۲ تا ۲۰۲۱ رشد ۷۳ و ۳۳ درصدی داشته‌است.

هم‌زمان با چرخش تدریجی کانون قدرت به آسیا، تعاملات و پویای‌های درون آسیایی بر مدار خیزش هم‌زمان هند و چین قرار دارد. قدرت‌یابی چین در نظام بین‌الملل منوط به این است که این کشور بتواند در حوزه‌های پیرامونی آسیا نفوذ قاطعی به دست آورد. هند نیز مستقل از سایر قدرت‌های بزرگ در حال ترسیم افق‌های قدرت بزرگی خود است. این دو قدرت در رقابت جاری و آینده بر سر کسب قدرت بزرگی در نظام

بین‌الملل حوزه‌هایی را برای تسلط مشخص کرده‌اند. از این رو هر دو این کشورها حضور و کنشگری در پهنه‌های آبی بین‌المللی را به‌عنوان حوزه دارای اهمیت راهبردی، مؤلفه ضروری برای قدرت‌یابی جهانی تلقی می‌کنند. طی دهه اخیر اقیانوس هند یکی از عرصه‌های نوظهور در پهنه‌های آبی بین‌المللی است که رقابت‌های هند و چین در آن نمود عینی به خود گرفته‌است. چین در تفکر راهبردی نوین خود بر لزوم کنار گذاشتن «ذهنیت برتری زمین بر دریا»، تمرکز بر «مدیریت دریاها و اقیانوس‌ها» و «حفاظت از آب‌های آزاد» تاکید کرده‌است. گذر چین از آب‌های پیرامونی این کشور در پاسفیک غربی و نقش‌آفرینی در اقیانوس هند، جلوه عینی تقلای چین برای تحقق این مهم را نشان می‌دهد. از طرفی، هند فارغ از جایگاه حیاتی اقیانوس هند برای کسب قدرت بزرگی و افزایش عمق راهبردی، به لحاظ هویتی و تاریخی نه تنها عرصه اقیانوس هند را با سایر قدرت‌ها به اشتراک نمی‌گذارد، بلکه به دنبال تسلط کامل بر آن است.

اهمیت بررسی مناسبات هند و چین در اقیانوس هند از این مسأله نشئت می‌گیرد که رقابت‌های دریایی این دو کشور در اقیانوس هند آثار راهبردی بر بازتوزیع قدرت در آسیا و در وهله بعد نظم‌یافتگی آتی نظام بین‌المللی دارد. با در نظر داشتن این مهم، نوشتار پیش‌رو به بررسی رقابت‌های دریایی هند و چین تحت‌تأثیر ظهور دریایی چین در اقیانوس هند می‌پردازد. فرضیه مقاله در پاسخ به این سؤال که ظهور چین در اقیانوس هند چه آثاری بر مناسبات دریایی هند و چین ایجاد کرده؟ بر این اساس قرار دارد که ظهور چین به عنوان قدرت دریایی و حضور فزاینده این کشور در اقیانوس هند، منجر به شکل‌گیری دور جدیدی از رقابت‌های راهبردی میان این دو کشور شده‌است. در نوشتار پیش‌رو، با کاربست روش تحلیل داده استدلال می‌شود، اقیانوس هند برای کسب قدرت بزرگی چین و هند در آسیا جایگاه راهبردی دارد؛ قدرت بزرگی پکن در آسیا در گرو تبدیل شدن این کشور به قدرت دریایی و تامین امنیت مسیرهای انتقال انرژی، تجارت و رفع تهدیدات راهبردی دریایی در اقیانوس هند است. چین برای دستیابی به این هدف، از طریق اجرایی کردن استراتژی دریایی (اقتصادی و نظامی)، ایجاد شبکه تجارت و سرمایه‌گذاری در کشورهای ساحلی جنوب آسیا و واحدهای جزیره‌ای اقیانوس هند، مدرنیزاسیون نیروی نظامی، توسعه بنادر و پایگاه‌های دریایی، در حال

ظهور در اقیانوس هند به عنوان دریای آزاد است. در مقابل، دهلی نو اقیانوس هند را تنها مجرای عمق راهبردی، حوزه انحصاری، نماد بازسازی به عنوان قدرت برتر و یگانه دروازه اقتصادی و میراث فرهنگی تلقی می‌کند. تسلط کامل چین بر اقیانوس هند و تکمیل حلقه محاصره این کشور از ناحیه دریا، عمده نگرانی هند از حضور چین در اقیانوس هند است. این کشور به منظور افزایش توان رقابت و ایجاد موازنه علیه چین به افزایش توانمندی‌های دریایی، تعمیق مناسبات با کشورهای حاشیه‌ای و جزیره‌ای اقیانوس هند و مشارکت راهبردی با رقبای چین - ایالات متحده، ژاپن و استرالیا - در چارچوب چشم‌انداز ایندو-پاسفیک پرداخته‌است.

مقاله پیش‌رو در شش بخش ارائه می‌شود. بخش اول به پیشینه پژوهش اختصاص دارد. بخش دوم به تشریح چهارچوب تحلیلی و روشی می‌پردازد. بخش سوم، ملاحظات راهبردی هند و چین را در اقیانوس هند کنکاش می‌کند. بخش چهارم، به مجموعه اقدامات چین برای نقش‌آفرینی در اقیانوس هند اختصاص دارد. بخش پنجم، به نگرانی راهبردی هند علیه چین در اقیانوس هند می‌پردازد. بخش ششم، مجموعه اقدامات دریایی هند به منظور افزایش توان رقابت و موازنه علیه چین را در اقیانوس هند بررسی می‌کند در نهایت مقاله با نتیجه‌گیری از مباحث فوق به پایان می‌رسد.

۱. پیشینه پژوهش

آثار متعددی به مناسبات دریایی هند و چین پرداخته‌است. گروهی از آثار به بررسی کنشگری هند در دریای چین جنوبی پرداختند. آثار اسکات (Scott, 2013) و وین، هیپ و هانگ (Vinh, Hiep & Hung, 2021) در این حوزه به رشته تحریر درآمدند. در مقابل گروه دیگری به تشریح نفوذ و آسیب‌پذیری‌های دریایی چین در پهنه‌های دریایی به‌ویژه اقیانوس هند پرداخته‌اند. مقاله بروستر (Brewster, 2015) و بلنچارد و فلینت (Blanchard & Flint 2017) در این دسته آثار قرار می‌گیرد. بررسی روابط قدرت‌های دریایی دسته دیگر از آثار مربوط به مناسبات دریایی هند و چین می‌باشد. در این دسته مقاله مونتگومری در ارتباط با مناسبات ایالات متحده، هند و چین در حوزه قاره‌ای و دریایی (Montgomery, 2013) قرار دارد. در نهایت دسته نهایی، به رقابت دریایی این

دو قدرت در اقیانوس هند اشاره دارد. در این باره بررسی خان از رقابت راهبردی هند و چین در دو بندر گوادر و چابهار (Khan, 2012) قابل اشاره است.

آثار مورد اشاره و سایر آثار موجود در این زمینه، در عین حال که بخشی از اهمیت راهبردی دریا را برای هند و چین نشان می‌دهد، نه تنها اهداف و اقدامات دو کشور را در پهنه اقیانوس هند به صورت جداگانه مورد بررسی قرار داده‌اند، بلکه حضور دریایی دو کشور را به مسائل اقتصادی و تأمین انرژی محدود کرده‌اند. در بهترین حالت، رقابت دریایی این دو دولت در اقیانوس هند در حوزه‌های خاص مانند دو بندر گوادر و چابهار مورد توجه قرار گرفته‌است. نوشتار پیش‌رو در راستای پرداختن به خلاءهای پیش‌رو، درصدد ارائه تصویری جامع از رقابت‌های راهبردی هند و چین در اقیانوس هند است.

۲. چهارچوب نظری و روشی

در نوشتار حاضر، از چارچوب نظری «نقش آب در قدرت‌یابی قدرت‌های بزرگ» و روش «تحلیل داده» استفاده شده‌است.

۲-۱. نقش آب در قدرت‌یابی قدرت‌های بزرگ

دریا نقش مهمی در توانمندی واحدهای سیاسی ایفا می‌کند و این مسأله مورد تأکید سیاستمداران، جغرافی‌دانان و سیاست‌پژوهان طی سده گذشته بوده‌است. بثاتریس هوسر در نقل قولی منسوب به والتر رالی، سیاستمدار نام‌آور قرن ۱۷ بریتانیا، تأکید کرده: «هر کس بر دریا تسلط یابد، بر تجارت حکم خواهد راند و هر کس تجارت دنیا را تصاحب کند، بر ثروتمندان جهان و در نهایت بر کل جهان فرمانروایی خواهد کرد» (Heuser, 2017: 255). آلفرد ماهان مشهورترین استراتژیست نیروی دریایی ایالات متحده در قرن ۱۹، استدلال می‌کند که هیچ ملتی نمی‌تواند آرزوی تبدیل شدن به یک قدرت بزرگ را بدون «فرمانروایی بر دریا» داشته باشد. به همین خاطر وی با تأکید بر این که استفاده مؤثر از دریا برای مقاصد تجاری و اهداف نظامی، منشأ ثروت و جایگاه قدرت برتری بریتانیا به حساب می‌آید، فرماندهان را ترغیب کرده از این طریق تسلط بر دریا نه تنها بنادر، تجارت و ارتش دشمن را مسدود و زمین‌گیر کنند، بلکه بستر تجارت دریایی و رشد اقتصادی را برای کسب قدرت جهانی به‌عنوان هدف اصلی نیروی دریایی فراهم آورند (Manship, 1964: 18-19). دانشمندان معاصر علوم سیاسی نیز بر اهمیت سیاسی

دریاها بر حکمرانی جهانی تأکید کرده‌اند. بری پوزن با استفاده از مفهوم فرمانروایی بر دریای ماهان، استدلال می‌کند، ایالات متحده از «فرمانروایی فراگیر» به معنای اعمال قدرت جهانی بر دریا، برخوردار است و از این طریق به هژمونی خود دوام بخشیده است (Posen, 2003). به لحاظ تاریخی نمونه‌های روشنی از ارتباط پهنه‌های آبی بین‌المللی و قدرت‌یابی بازیگران بین‌المللی وجود دارد. در عصر برتری اروپا در دوره استعمار، دول اروپایی بر دریاهای آزاد تسلط یافتند. تفوق بر دریا، یکی از محورهای اصلی رقابت شوروی و ایالات متحده در دوران جنگ سرد به شمار می‌رفت. در دوران معاصر فراگیری قدرت ایالات متحده در نظام بین‌الملل به واسطه دسترسی به همه مناطق از طریق تسلط بر مسیرهای دریاهای آزاد میسر شده است. مثال‌های تاریخی فوق بر درستی این گزاره تأکید دارد که برتری و وابستگی در نظام بین‌الملل ارتباط مستقیمی با تسلط بر آب‌های آزاد دارد؛ به طوری که تنها تعداد انگشت‌شماری از دولت‌هایی که قدرت برتر هستند، بر دریاها حکمرانی می‌کنند (Bull, 1976: 2). در صورتی که آب‌های آزاد ظرفیت -مسیر ارتباطی سهل‌الوصول، وجود غنی منابع، گسترش آسان حوزه نفوذ و اعمال محدودیت بر دول رقیب- دستیابی به جایگاه قدرت برتر را در نظام بین‌الملل فراهم می‌کند، واحدهای سیاسی از طریق توسعه زیرساخت‌های دریایی (بنادر، ایستگاه‌ها و پایگاه‌های دریایی فراساحلی در آب‌های آزاد)، گسترش شبکه‌های ارتباطی (مدیریت جریان سرمایه، کالا و انرژی را از طریق توسعه شبکه سرمایه‌گذاری و تجارت دریایی)، افزایش مخارج و ارتقاء نیروی دریایی مجهز و ارائه استراتژی و چشم‌انداز پیش‌رو دریایی به دنبال کسب قدرت برتر دریایی می‌باشند (Ahmad, 2014: 23). گزاره‌های نظری «قدرت دریایی» نه تنها مفهوم کارگشا برای تبیین ظهور چین به عنوان قدرت دریایی و مجموعه اقدامات فراگیر این کشور برای کسب برتری در اقیانوس هند محسوب می‌شود، بلکه تقلای هند در راستای حفظ و گسترش موقعیت سنتی خود و موازنه‌سازی این کشور علیه نفوذ چین از طریق افزایش توانمندی و مشارکت دریایی با رقبای چین را در اقیانوس هند نشان می‌دهد.

۲-۲. تحلیل داده

مقاله پیش‌رو از تحلیل داده به‌عنوان چارچوب روشی استفاده می‌کند. تحلیل داده شامل شیوه‌های به دست آوردن نتایج از طریق پردازش مجموعه داده‌ها است (Baytar, 2022: 3). «تحلیل» به معنای شکستن کل به اجزاء جداگانه به منظور درک ماهیت یا تعیین ویژگی‌های اساسی آن (Merriam-Webster, 2022) و «داده» به‌عنوان مجموعه‌ای از مقادیر مجزا، بیانگر کمیت، کیفیت، واقعیت، آمار، یا صرفاً دنباله‌ای از نمادهای دارای مفهوم اطلاق می‌شود که بر اساس همکنشی «مورد داده^۱»، «واحد داده^۲» و «مشاهدات داده^۳» به شکل عددی و توصیفی ظاهر می‌شود (Statistical Language, 2022). داده‌ها از ساختارهایی شامل کلان‌داده، داده‌های ساختاریافته/بدون ساختار و غیره استخراج می‌شود. تحلیل داده‌ها مانند هر روش علمی، یک فرآیند گام به گام را برای بررسی متغیرهای تحقیق دنبال می‌کند.

شکل شماره (۱)؛ مراحل روش تحلیل داده

منبع: (Hillier, 2022)

در این نوشتار، از تحلیل داده برای بررسی روند ظهور دریایی چین در اقیانوس هند، اقدامات بازدارنده دریایی هند و مشارکت این کشور با ایالات متحده، ژاپن و استرالیا در حوزه دریایی ایندو-پاسفیک برای مواجهه با تهدیدات چین استفاده می‌شود.

۳. ملاحظات راهبردی هند و چین در اقیانوس هند

هند و چین قدرت بزرگی خود را در آسیا در گرو تسلط بر اقیانوس هند می‌بینند. این اقیانوس به‌عنوان سومین اقیانوس بزرگ جهان پس از اقیانوس آرام و اقیانوس اطلس، ۱۴.۴ درصد (حدود ۶۸.۵ میلیون کیلومتر) از کل سطح جهان، را پوشش می‌دهد.

۱. جزئی از مؤلفه‌های داده که بر مبنای آن داده‌ها گردآوری می‌شود.

۲. جزئی که برای آن داده گردآوری می‌شود.

۳. داده‌های خام استخراج شده بر مبنای مورد داده برای واحد داده است.

مرزهای این منطقه دریایی در غرب به شرق آفریقا و شبه‌جزیره عربستان، در شرق به استرالیا و جنوب شرق آسیا، در شمال به شبه‌قاره هند و در جنوب به قطب جنوب محدود می‌شود. وجود سه تنگه استراتژیک هرمز، باب‌المندب و مالاکا این منطقه را به خلیج فارس، دریای سرخ و دریای چین جنوبی متصل می‌کند (Weimar, 2013: 12-13). مجموعه ملاحظات این دو کشور نسبت به اقیانوس هند به شرح ذیل می‌باشد.

۱-۳. ملاحظات راهبردی چین در اقیانوس هند

ظهور چین به‌عنوان قدرت دریایی یکی از رخداد‌های مهم قرن معاصر است. در این میان، اقیانوس هند، مهم‌ترین کانون نقش‌آفرینی چین در سطح دریاهای آزاد می‌باشد. نه تنها خیزش فعلی چین، بلکه استمرار آینده قدرت بزرگی این کشور در آسیا به دلیل ملاحظات ذیل به تسلط بر اقیانوس هند وابسته است.

امنیت مسیرهای انتقال انرژی (نفت): چین به‌عنوان بزرگترین واردکننده انرژی در جهان، برای تأمین بیش از دو‌سوم نفت به مسیرهای انتقال انرژی اقیانوس هند وابسته است. طبق داده‌های اداره اطلاعات انرژی ایالات متحده، چین هر روز ۱۰.۳ میلیون بشکه نفت در ۲۰۲۱ وارد کرده که ۶۷ درصد آن از مسیرهای دریایی اقیانوس هند عبور می‌کند (U.S.EIM¹, 2022). انباشت نصف نفت خام جهان در خاورمیانه و روابط راهبردی چین با کشورهای نفت‌خیز این حوزه، وابستگی این کشور به واردات نفت از این منطقه را در آینده نیز افزایش خواهد داد. به این ترتیب، رفع نگرانی‌های احتمالی امنیت مسیرهای انتقال انرژی چین یکی از محرک‌های اصلی این کشور برای حضور فزاینده در اقیانوس هند است. پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

امنیت مسیرهای تجارت خارجی: طبق تأکید ژانگ کونشنگ^۲، معاون وزیر امور خارجه وقت چین، بیش از ۹۰ درصد تجارت خارجی چین از طریق مسیرهای دریایی صورت می‌گیرد (Kunsheng, 2014). در این میان، بخش عمده‌ای از تجارت خارجی چین را بازارهایی شکل می‌دهد که مسیر دستیابی به آن از طریق اقیانوس هند میسر می‌شود. چین صادرات خود را به اتحادیه اروپا به‌عنوان دومین شریک تجاری خود، از راه

1 U.S. Energy Information Administration

2 Zhang Kunsheng

اقیانوس هند انجام می‌دهد. بر اساس آمار گمرک چین، حجم تجارت این کشور با اتحادیه اروپا در نیمه اول ۲۰۲۲ به ۳۷۷,۵۴ میلیارد دلار رسید (GAC¹, 2022). علاوه بر این، بر اساس آمار راه‌حل تجارت یکپارچه جهانی (وابسته به بانک جهانی)، حجم صادرات چین در ۲۰۲۰، به ۲.۵۹ تریلیون دلار رسید که از این مقدار، صادرات به خاورمیانه و شمال آفریقا، (۱۳۹.۶۷ میلیارد دلار)، جنوب آسیا (۱۰۲.۹۵ میلیارد دلار)، و آفریقای مرکزی و جنوبی (۸۲.۴۴ میلیارد دلار) از اقیانوس هند میسر شده‌است (WITS², 2022). استمرار تهدیدات دریایی: فاصله طولانی چین از خطوط ارتباطات دریایی³ این کشور که از مناطق مختلف خاورمیانه، آفریقا، و اروپا در اقیانوس هند تجمیع و وارد سواحل چین می‌شود و نیز تلاش رقابتی چین مخصوصاً هند و ایالات متحده برای تسلط بر اقیانوس هند (Lou, 2012: 626)، آسیب‌پذیری‌های راهبردی را برای مسیرهای تجاری چین در این اقیانوس ایجاد کرده‌است. همچنین، از منظر کوپینگ ژو، پروفیسور موسسه تحقیقاتی اقتصادهای اقیانوس هند دانشگاه مالی و اقتصادی یونن چین، تلاش قدرت‌های فرامنطقه‌ای (ایالات متحده) برای رفع تهدیدات منطقه‌ای ثمری نداشته، و قدرت‌های مستقر (هند) نیز فاقد ظرفیت برای انجام این کار هستند. بنابراین، بی‌ثباتی در اقیانوس هند از ناحیه «دولت‌های ورشکسته»، «دزدی دریایی» و «ترورسیم»، حضور چین برای دفاع از منافع خود را ضروری می‌سازد (Zhu, 2018: 12).

۲-۳. ملاحظات راهبردی هند در اقیانوس هند

تفکر استراتژیک هند به صورت سنتی به واسطه تهدیدات چین و پاکستان از ناحیه شمال و غرب، سرزمین محور بوده‌است. با وجود پایدار بودن تهدیدات مورد اشاره، دست‌کم طی دو دهه اخیر اقیانوس هند در تفکر استراتژیک دهلی‌نو اهمیت فزاینده‌ای پیدا کرده و این کشور به دلایل ذیل به دنبال تسلط بر کل اقیانوس هند است. تنها عمق راهبردی هند: هند در شرایطی رویای تبدیل شدن به قدرت بزرگی را در سر می‌پروراند که از ناحیه سرزمینی در بن‌بست قرار دارد و تنها از سمت اقیانوس هند

1 General Administration of Customs of the People's Republic of China

2 World Integrated Trade Solution

3 Sea Lines of Communications

دارای عمق راهبردی است. طبق اظهارات راجیو سیکری، دیپلمات بازنشسته وزارت امور خارجه هند، «اگر هند آرزوی تبدیل شدن به قدرت بزرگ را دارد، دریا تنها جهتی است که می‌تواند نفوذ راهبردی خود را گسترش دهد. در هر جهت دیگر محدودیت‌های هولناکی وجود دارد. در غرب پاکستان متخاصم و افغانستان متلاطم، در شمال چین رقیب و مانع جغرافیایی هیمالیا و در شرق، بنگلادش غیرهمکاری‌جو و میانمار منزوی قرار دارند» (Sikri, 2013: 250).

نماد بازسازی هند به‌عنوان قدرت برتر: در گذشته هند به دنبال تامین امنیت مرزهای ساحلی خود در اقیانوس هند برای حفاظت از سرزمین هند بوده، اما در حال حاضر دهلی‌نو اقیانوس هند را سکوی دستیابی به قدرت برتر می‌داند. طبق تاکید پراناب موکرگی، وزیر خارجه اسبق هند، «پس از حدود یک هزاره تمرکز درونی و سرزمین‌محور، ما بار دیگر برای بازسازی خود نه صرفاً به‌عنوان یک قدرت قاره‌ای، بلکه حتی به‌عنوان یک قدرت دریایی، و در نتیجه به‌عنوان قدرت جهانی نگاه خود را به دریا معطوف می‌کنیم» (Mukherjee, 2007).

دروازه اقتصادی و پل فرهنگی هند: اقیانوس هند به‌عنوان دروازه اقتصادی برای ترانزیت انرژی و کالا و نیز پل اتصال فرهنگی با کشورهای پیرامونی، برای هند جایگاه حیاتی دارد. همانطور که سوشما سواراج، وزیر امور خارجه وقت هند، در دومین کنفرانس اقیانوس هند در آگوست ۲۰۱۷ تاکید دارد: «برای هند، اقیانوس هند از اهمیت حیاتی برخوردار است. ... ۹۰ درصد حجم تجارت و تقریباً تمام واردات نفت ما از طریق دریا انجام می‌شود. طبیعی است، نقش هند به‌عنوان محور اصلی در منطقه اقیانوس هند، نه تنها از نظر جغرافیایی، بلکه به واسطه یک میراث مشترک تاریخی و فرهنگی که همه ما را در سراسر این آب‌ها پیوند می‌دهد، مشخص می‌شود» (Swaraj, 2017).

۴. ظهور دریایی چین در اقیانوس هند

هر چند چین کشور مستقر در اقیانوس هند نیست، اما در دهه‌های اخیر با اجرایی ساختن «استراتژی‌های پیش‌رو دریایی»، «شبکه تجارت و سرمایه‌گذاری»، «مدرنیزاسیون نیروی دریایی» و «توسعه بنادر دریایی» نقش‌آفرینی فعالی در اقیانوس هند داشته‌است.

۱-۴. استراتژی دریایی پیش‌رو (اقتصادی و نظامی) چین

هر چند استراتژی «برون‌گرایی»^۱ هو جین تائو، رئیس‌جمهور پیشین چین، زمینه را برای سرمایه‌گذاری چین در اقیانوس هند به منظور دستیابی به منابع طبیعی فراهم کرد (McCaslin and Erickson, 2019: 126)، دست‌کم در دهه اخیر استراتژی اقتصادی چین برای نقش‌آفرینی در اقیانوس هند به طور فزاینده‌ای تحت‌تأثیر ابتکار کمربند-راه شکل گرفته‌است. این ابتکار، کلان‌استراتژی چین در حوزه ترانزیت، زیرساخت‌های اتصال، انرژی، همکاری‌های تجاری، صنعتی و سرمایه‌گذاری برای تحقق «رویای چین» و «جوان‌سازی ملی چین» است. پیشنهاد این ابتکار برای اولین بار در ۲۰۱۳ توسط شی جین پینگ، رئیس‌جمهور چین، مطرح و در ۲۰۱۵، توسط شورای دولتی چین به عنوان «ابتکار یک کمربند و یک راه» یا «ابتکار کمربند و راه» تصویب شد (Huang, 2016: 314-315). کمربند-راه شامل شش^۲ کریدور زمینی «کمربند اقتصادی راه ابریشم»^۳ و دو کریدور دریایی تحت عنوان «راه ابریشم دریایی قرن بیست و یکم»^۴ و «راه ابریشم قطبی»^۵ می‌باشد (Wang, 2017).

چین در طول دهه‌های اخیر تحول قابل‌توجهی در استراتژی نظامی خود برای حفاظت از منافع خود در دریاهای آزاد ایجاد کرده‌است. ارائه استراتژی‌های نوین دریایی در قالب اسناد رسمی، ابعاد نوینی از جهت‌گیری دریایی چین را در عصر جدید نشان می‌دهد. در بخش بزرگی از دوران پس از جنگ سرد، شالوده استراتژی دریایی چین بر مبنای استراتژی «دفاع دریاهای نزدیک»^۶ دریاسالار لیو هواکینگ، بنیان‌گذار نیروی دریایی مدرن چین، پایه‌ریزی شده بود. در این استراتژی، کل اقیانوس هند از محدوده نفوذ نیروی دریایی چین خارج بود. از نظر دریاسالار هواکینگ، منظور از «دفاع» در این

1 Going Out

^۲ کریدورهای زمینی راه ابریشم دریایی شامل کریدور اقتصادی چین-شبه‌جزیره هندوچین، کریدور اقتصادی بنگلادش-چین-هند-میانمار، کریدور اقتصادی چین-پاکستان، کریدور اقتصادی پل قاره‌ای جدید اوراسیا، کریدور چین-مغولستان-روسیه و کریدور اقتصادی چین-آسیای مرکزی-آسیای غربی می‌باشد.

3 Silk Road Economic Belt

4 21st Century Maritime Silk Road

5 Polar Silk Road

6 near seas defense

استراتژی، همان پیاده‌سازی تاکتیک «انکار دریایی»^۱ برای دفاع از تمامیت ارضی هنگام حمله به چین از طریق دریا (Huaqing, 2007: 434 به نقل از Lim, 2016: 64) و منظور از «دریاهای نزدیک»، محدوده جغرافیایی اولین زنجیره جزیره^۲ (از جزایر کوریل، مجمع الجزایر ژاپن تا جزایر ریوکیو، تایوان، و فیلیپین) را در بر می‌گرفت.

شکل شماره (۲)؛ اولین زنجیره جزیره چین

منبع (Jennings, 2017)

در دهه اخیر، رهبران چین تحقق منافع چین را در دریاهای آزاد از طریق «مدیریت دریاها و اقیانوس‌ها»^۳ دنبال می‌کنند. طبق تصریح کتاب سفید دفاعی ۲۰۱۵ چین، «ذهنیت سنتی مبنی بر برتری زمین بر دریا باید کنار گذاشته شود. ... توجه اساسی باید بر مدیریت دریاها و اقیانوس‌ها و نیز حفاظت از حقوق و منافع دریایی معطوف شود» (IOSC^۴, 2015). مقامات چینی در گام بعدی شروع به تدوین جهت‌گیری نوین دریایی

1 sea denial

2 the First Island Chain

3 managing the seas and oceans

4 Information Office of the State Council of the People's Republic of China

چین تحت عنوان «حفاظت از دریاهاى آزاد» کردند که راه را برای حضور نیروی دریایی چین در دریاهاى آزاد به عنوان مأموریت اصلی در دهه‌های پیش‌رو فراهم می‌کند. کتاب سفید دفاعی ۲۰۱۹ ضمن تأکید بر ایجاد یک نیروی دریایی قوی و مدرن اشاره داد: «ارتش آزادی‌بخش چین در حال تسریع انتقال وظایف خود از دفاع دریاهاى نزدیک به مأموریت حفاظت از دریاهاى دور است» (IOSC, 2019: 21).

۲-۴. شبکه تجارت و سرمایه‌گذاری چین در اقیانوس هند

اقیانوس هند به عنوان پل ترانزیتی چین با آسیای جنوبی، خاورمیانه، آفریقا و اروپا از جایگاه مهمی در شبکه تجارت و سرمایه‌گذاری دریایی چین برخوردار است. طی دهه اخیر این مهم در چارچوب ابتکار کمربند-راه از طریق سرمایه‌گذاری مالی و تقویت مناسبات تجاری در کشورهای حاشیه‌ای و جزیره‌ای اقیانوس هند صورت می‌گیرد (Karimi, 2022: 132-133).

شکل شماره (۳)؛ کریدورهای زمینی و دریایی کمربند-راه در اقیانوس هند

منبع: (CRS², 2018: 19)

در این خصوص چین در چارچوب بسته‌های اقتصادی کریدور زمینی «کمربند اقتصادی راه ابریشم» و کریدور دریایی «راه ابریشم دریایی قرن بیست‌ویکم» به ارتقاء مناسبات

¹ open seas protection

² Congressional Research Service

خود با برخی از کشورهای حاشیه‌ای و جزیره‌ای اقیانوس هند پرداخته‌است. برخی جزئیات در جدول ذیل ارائه شده‌است.

جدول شماره (۱): مناسبات چین با کشورهای حاشیه‌ای و جزیره‌ای اقیانوس هند در

چارچوب کمربند-راه

کشور	نام کریدور	عضویت	قراردادهای همکاری	پروژه‌ها و سرمایه‌گذاری	حوزه سرمایه‌گذاری و تعداد پروژه
پاکستان	کریدور اقتصادی چین-پاکستان	۲۰۱۳	موافقت‌نامه همکاری ۲۰۱۵ و ۲۰۱۷	۶۰ پروژه، ۶۲ میلیارد دلار	بنادر و فرودگاه، حمل و نقل، انرژی، صنعت، اقتصاد، زیرساخت‌های شهری، معادن، کشاورزی، همکاری فضایی
سريلانكا	کریدور چین-میانمار-بنگلادش-هند	۲۰۱۴	موافقت‌نامه همکاری ۲۰۱۴ و ۲۰۱۷	۳۸ پروژه، ۲۴ میلیارد دلار	بنادر و فرودگاه، حمل و نقل، انرژی، صنعت، اقتصاد، زیرساخت‌های شهری، همکاری فضایی
بنگلادش	کریدور چین-میانمار-بنگلادش-هند	۲۰۱۶	موافقت‌نامه همکاری ۲۰۱۶ و ۲۰۱۷	۵۰ پروژه، ۳۵ میلیارد دلار	بنادر و فرودگاه، حمل و نقل، انرژی، صنعت، اقتصاد، زیرساخت‌های شهری، معادن، کشاورزی
میانمار	کریدور چین-میانمار-بنگلادش-هند	۲۰۱۷	موافقت‌نامه همکاری ۲۰۱۸ و ۲۰۲۰	۵۱ پروژه، ۴۶ میلیارد دلار	بنادر و فرودگاه، حمل و نقل، انرژی، مناطق صنعتی-اقتصادی، معادن و کشاورزی
مالدیو	راه ابریشم دریایی قرن بیست و یکم	۲۰۱۴	موافقت‌نامه همکاری ۲۰۱۵ و ۲۰۱۷	۲۰ پروژه، ۱.۵ میلیارد دلار	بنادر و فرودگاه، حمل و نقل، انرژی، صنعت، اقتصاد، زیرساخت‌های شهری، تحقیق و توسعه

منبع: (Bhandari and Jindal, 2018 & Jinbo, 2019)

۳-۴. افزایش مخارج و مدرنیزاسیون نظامی (دریایی) چین

هم‌زمان با چرخش استراتژیک چین به سمت دریاهای آزاد، این کشور در حال افزایش مخارج نظامی و مدرنیزاسیون نیروی دریایی برای حضور فعال در دریاهای آزاد است.

چین از طریق افزایش توانمندی‌های ناوگان دریایی به حضور خود در اقیانوس هند عینت بخشیده است.

جدول شماره (۲): مخارج نظامی چین (۲۰۰۵-۲۰۲۱)

سال	۲۰۰۰	۲۰۰۵	۲۰۱۰	۲۰۱۵	۲۰۲۰	۲۰۲۱
مخارج نظامی (میلیارد)	۲۲.۲۳	۴۲.۷۹	۱۰۵.۵۲	۱۹۶.۵۳	۲۵۷.۹۷	۲۹۳.۳۵

منبع: (SIPRI, 2022: 2)

با وجود عقب ماندگی کیفی توانمندی دریایی چین نسبت ایالات متحده، از لحاظ کمی تعداد کشتی‌های دریایی این کشور سال ۲۰۲۰ از ایالات متحده پیشی گرفت. توسعه قابلیت‌های ارتش چین بخشی از «استراتژی دو اقیانوسی» برای بسط دامنه نفوذ این کشور فراتر از اقیانوس آرام به اقیانوس هند است (Ji, 2016: 11)

جدول شماره (۳): توانمندی‌های دریایی چین

توانمندی‌های دریایی/سال	۲۰۰۰	۲۰۰۵	۲۰۱۰	۲۰۱۵	۲۰۲۰	۲۰۲۵	۲۰۳۰
زیردریایی مجهز به موشک بالستیک	۱	۱	۳	۴۳	۴	۶	۸
زیردریایی تهاجمی اتمی	۵	۴	۵	۶	۷	۱۰	۱۳
زیردریایی تهاجمی دیزلی	۵۶	۵۶	۴۸	۵۳	۵۵	۵۵	۵۵
ناو هواپیمابر، رزمناو،	۱۹	۲۵	۲۵	۲۶	۴۳	۵۵	۶۵

ناوشکن							
۱۳۵	۱۲۰	۱۰۲	۷۴	۵۰	۴۳	۳۸	ناوچه جنگی، رزمناو توپ‌دار
۴۲۵	۴۰۰	۳۶۰	۲۵۵	۲۲۰	۲۲۰	۱۱۰	کل نیروهای دریایی چین
-	-	۲۹۷	۲۷۱	۲۸۸	۲۸۲	۳۱۸	کل نیروهای دریایی ایالات متحده

منبع: (CRS, 2020: 23)

۴-۴. توسعه بنادر دریایی در اقیانوس هند

حضور ملموس چین در اقیانوس هند در چارچوب «ماموریت‌های تاریخی جدید» با انجام گشت‌زنی ضد‌دزدی دریایی در خلیج عدن از سال ۲۰۰۸ شروع (Cooper, 2009) و در سال‌های بعد از طریق شکل دادن به شبکه زنجیره‌ای از زیرساخت‌های دریایی ادامه یافته‌است. چین سال ۲۰۱۶ اولین پایگاه نظامی خود را در جیبوتی تأسیس و توسعه «بنادر لجستیکی» در کشورهای آسیای جنوبی و شرق آفریقا را در راستای حمایت از ناوگان دریایی خود در اقیانوس هند در دستور کار قرار داده‌است. در این زمینه سرمایه‌گذاری چین در بندر چیتاگونگ بنگلادش (بخشی از قرارداد ۲۴ میلیاردی سال ۲۰۱۶)، بندر هامبانتوتا سریلانکا (۱.۵ میلیارد)، بندر کیاکیپور میانمار (۱.۳ میلیارد)، بندر کراچی و گوادر پاکستان (بخشی از قرارداد ۶۲ میلیاردی سال ۲۰۱۵)، بندر ماله مالدیو (۲۱۰ میلیون)، بندر چندمنظوره دولاره جیبوتی (۵۸۰ میلیون)، بندر سودان (۵۴۳ میلیون)، بندر نیو ماساوا اریتره (۴۰۰ میلیون)، بندر جدید زنگبار و بندر دارالسلام تانزانیا (۲۳۰ و ۱۵۴ میلیون)، بندر لامو کنیا (۶۸۶ میلیون دلار)، بندر تکنوبانین موزامبیک (۱.۲

میلیارد)، بندر دوربان آفریقای جنوبی (بخشی از قرارداد ۲۱ میلیاردی سال ۲۰۱۵) قابل اشاره است. (ORCA¹, 2022 & Faridi, 2021)

۵. نگرانی راهبردی هند علیه چین در اقیانوس هند

جایگاه اقیانوس هند در تولید قدرت ملی هند در حدی است که بسیاری در دهلی‌نو معتقدند، اقیانوس هند باید «اقیانوس [کشور] هند» باشد. از این رو، باور دهلی‌نو به رهبری و نفوذ غالب در اقیانوس هند به عنوان حیاط خلوت خود، همان کاری است که ایالات متحده در مراحل اولیه «خیزش خود» در آمریکای شمالی و نیمکره غربی پاسفیک انجام داده است (Berlin, 2006: 60). از این رو، مقامات هند ایده تعلق انحصاری اقیانوس هند به دهلی‌نو را با اقتباس از دکترین مونرو قرن ۱۹ ایالات متحده با تاکید بر غیرقانونی بودن حضور قدرت‌های خارجی در همسایگی هند، و لزوم تکیه همسایگان هند به عنوان تأمین‌کننده امنیت تحت‌عنوان «دکترین مونرو هند» بیان می‌کنند (Mohan, 2003). هند در حالی رویای تسلط بر آب‌های نزدیک به سواحل خود از جمله شمال اقیانوس هند، خلیج بنگال و دریای عربی در کوتاه‌مدت و کل اقیانوس هند را در درازمدت (Lou, 2012: 626) در سر می‌پروراند که با حضور فزاینده چین در این پهنه اقیانوسی و همسایگی خود مواجه است؛ به همین خاطر فعالیت فزاینده این کشور در معادلات سیاسی-اقتصادی اقیانوس هند تأثیرات مستقیمی بر سوق یافتن ادراک تهدید هند علیه چین و چرخش رویکرد سرزمین‌محور این کشور به دریامحور داشته است. عمده نگرانی هند در این زمینه، «تسلط کامل چین بر اقیانوس هند» و «تکمیل حلقه محاصره» این کشور از ناحیه دریا است. در این زمینه، راهول روی چاودری، متخصص ارشد موسسه بین‌المللی مطالعات استراتژیک با اشاره به پروژه‌های توسعه بنادر، افزایش قابل توجه گشت‌زنی و استقرار نیروی دریایی چین در اقیانوس هند، اشاره دارد: «نگرانی‌های سیاست‌گذاران هندی بر سیاست چین در قبال کشورشان و همچنین نفوذ فزاینده آن در اقیانوس هند متمرکز است. از نظر آن‌ها، تلاش چین دستیابی دائمی به این آب‌ها و محاصره استراتژیک هند است» (Roy-Chaudhury, 2017). محاصره هند توسط چین به دو صورت اقتصادی و امنیتی پیرامون این کشور

1 Organisation for Research on China and Asia

صورت می‌گیرد. از لحاظ اقتصادی، تصرف بازارهای اقتصادی در حال ظهور پیرامون اقیانوس هند توسط پکن، منافع اقتصادی دهلی‌نو در این اقیانوس را تهدید می‌کند. در حال حاضر، تجارت چین با بازارهای نوظهور مانند آفریقا (حدود ۲۲۰ میلیارد)، شورای همکاری خلیج فارس (۲۵۵ میلیارد) و مجموعه آ.سه.آن (۳۵۰ میلیارد) چند برابر بیشتر از هند در جریان است (Krupakar, 2017: 210-211). از لحاظ امنیتی، عمده نگران هند توسعه استراتژی «رشته‌های مروارید» چین در پیرامون هند است. برای اولین بار، بوز الن همیلتون از اهداف چین برای ایجاد مجموعه‌ای از بنادر دریایی تحت عنوان «رشته‌های مروارید» نام برد که از خطوط ساحلی چین شروع و از طریق جنوب شرقی آسیا و اقیانوس هند تا سواحل شرقی آفریقا کشیده می‌شود (Ahmad et al, 2017: 28).

۶. موازنه دریایی هند علیه چین در اقیانوس هند

نفوذ چین در اقیانوس هند، عامل مهمی در هدایت طرح‌های استراتژیک دهلی‌نو در این اقیانوس بوده است. مجموعه اقدامات هند برای افزایش توان رقابت و موازنه علیه چین را می‌توان در چارچوب «افزایش توانمندی و اقدامات دریایی هند»، «تعمیق مناسبات با کشورهای حاشیه‌ای و جزیره‌ای اقیانوس هند» و «مشارکت استراتژیک با کشورهای فرمانطقه‌ای در چارچوب رویکرد ایندو-پاسفیک گرایی» ارائه کرد.

۶-۱. افزایش توانمندی دریایی هند

هند در راستای تبدیل شدن به قدرت برتر دریایی در اقیانوس هند به افزایش مخارج نظامی و مدرنیزاسیون نیروی دریایی پرداخته است. افزایش مخارج نظامی، توان موازنه‌سازی هند علیه نفوذ دریایی چین را هند در سراسر اقیانوس هند فراهم می‌آورد.

جدول شماره (۴)؛ مخارج نظامی هند (۲۰۲۱-۲۰۰۵)

سال	۲۰۰۰	۲۰۰۵	۲۰۱۰	۲۰۱۵	۲۰۲۰	۲۰۲۱
مخارج نظامی (میلیارد)	۱۴.۲۸	۲۳.۷	۴۶.۹	۵۱.۲۹	۷۲.۹۳	۷۶.۵۹

منبع: (SIPRI, 2022: 2)

طبق آمار موازنه نظامی مؤسسه بین‌المللی مطالعات استراتژیک، توانمندی نیروی دریایی هند از ۵۸.۳۵۰ پرسنل نیروی دریایی، ۱۴ زیردریایی تاکتیکی (متعارف)، ۲ ناو هواپیمابر، ۱۲ ناوشکن، ۱۳ ناوچه جنگی و ۹۶ رزمناو جنگی و پشتیبانی در ۲۰۱۵ (IISS¹, 2015: 149-150) به ۷۰.۹۰۰ پرسنل نیروی دریایی، ۱ زیردریایی استراتژیکی (اتمی)، ۱۶ زیردریایی تاکتیکی (متعارف)، ۳ ناو هواپیمابر، ۱۰ ناوشکن، ۱۷ ناوچه جنگی و ۱۶۹ رزمناو جنگی و پشتیبانی در ۲۰۲۲ افزایش یافته‌است (IISS, 2022: 267-268).

نیروی دریایی هند در واکنش به گسترش چین در اقیانوس هند به دنبال کنترل تنگه‌های واقع در این اقیانوس به عنوان «ابزار چانه‌زنی در بازی قدرت بین‌المللی» برای محافظت از منافع راهبردی خود و تبدیل یگان‌های دریایی موجود در سرزمین‌های جزیره‌ای خود به قطب‌های دریایی بزرگتر بوده‌است. هند به نقل از مقامات ارشد نیروی دریایی این کشور، زیرساخت‌های جدیدی از جمله پایگاه‌های ای.ان.اس.باز در سال ۲۰۱۲ و ای.ان.اس کوهاسا در سال ۲۰۱۹ را در جزایر استراتژیک آندامان و نیکوبار ایجاد کرده‌است (Pandit, 2019). هند در پاسخ به حضور چین در اقیانوس هند، در حال گسترش پایگاه‌های دریایی خود در کشورهای دارای موقعیت استراتژیک برای مقابله با چین است. قرارداد هند و سِشِل در ۲۰۱۵ بر سر توسعه پایگاه دریایی در جزیره اسامپشن، قرارداد هند و ایران برای ساخت بندر چابهار در ۲۰۱۶، قرارداد هند و اندونزی در ۲۰۱۸ برای دسترسی هند به بندر سابانگ، و قرارداد هند و عمان در ۲۰۱۸ برای ایجاد پایگاه در بندر دوکم، توسعه پایگاه‌های دریایی هند در کشورهای حاشیه‌ای اقیانوس هند را نشان می‌دهد. برخی مانند باتاچاریا و همکاران معتقداند، هند از طریق توسعه پایگاه‌های دریایی در کشورهای مورد اشاره و تقویت مناسبات با ژاپن، مغولستان و کشورهای آسیای مرکزی در حال ایجاد استراتژی «گردنبد الماس» برای محاصره استراتژیک چین است (Bhattacharya et al, 2021: 105-106).

هند در برابر «رشته‌های مروارید» چین، شبکه موسوم به «زنجیره رادار ساحلی» را برای آگاهی از حضور دریایی چین در کشورهای ساحلی و جزیره‌های اقیانوس هند گسترانده‌است. این شبکه در راستای فعال کردن نظارت بر دریاهای آزاد به‌ویژه

¹ The International Institute for Strategic Studies

روندهای تهدیدزا و کمک به افزایش نفوذ هند در کشورهای ساحلی اقیانوس هند، از جمله مالدیو، میانمار و بنگلادش، ماریس، سیشل و سریلانکا راه‌اندازی شده‌است. هند قصد دارد نصب ایستگاه‌های این رادارها را در ۲۰ کشور تا ۲۰۳۰ افزایش دهد (Peri, 2020). هند تسلط چین بر دریای چین جنوبی و شرقی را زمینه اعمال قدرت دریایی این کشور در همسایگی هند تلقی می‌کند. هوما سیدی‌کویی در این خصوص تاکید دارد: «ادعاهای ارضی چین در دریای چین جنوبی، رفتار تهاجمی در دریای چین شرقی و پیشروی سریع به اقیانوس هند از طریق ... ابتکار کمربند و راه، نظام مبتنی بر قوانین بین‌المللی را به چالش کشیده‌است» (Siddiqui, 2019). استراتژیست‌های هندی حضور هند در دریای چین جنوبی را عاملی مؤثر برای بازگرداندن موازنه استراتژیک با چین عنوان می‌کنند. ابیحیت سینگ در این خصوص معتقد است: «در حالی که چین حضور دریایی خود را در اقیانوس هند افزایش می‌دهد، اقتدار دهلی‌نو در مناطق ساحلی جنوب آسیا احساس کاهش می‌یابد. ... نیروی دریایی هند باید حضور خود را در دریاهای شرقی گسترش دهد و در پاسفیک غربی، حیاط خلوت استراتژیک چین، حضور داشته باشد.» (Singh, 2018) هند روند حضور خود را در آب‌های پاسفیک طی دهه اخیر افزایش داده‌است. برای نمونه دو ماه پس از درگیری‌های مرزی دره گالوان، یکی از کشتی‌های جنگی خط مقدم خود را در آگوست ۲۰۲۰ به دریای چین جنوبی اعزام کرده‌است (Negi, 2020).

جدول شماره (۵): روند فزاینده حضور کشتی‌های هندی در منطقه آسیا-پاسفیک

سال	تعداد کشتی‌ها	تعداد کشورهای بازدید شده در آسیا-پاسفیک	تعداد استقرار کشتی‌ها
۲۰۱۳	۴	۴	۱
۲۰۱۴	۶	۷	۴
۲۰۱۵	۷	۹	۴

۶	۱۷	۱۵	۲۰۱۶
۶	۱۷	۱۷	۲۰۱۷

منبع: (Singh, 2019: 206)

۲-۶. تعمیق مناسبات با کشورهای حاشیه‌ای و جزیره‌ای اقیانوس هند

کشورهای حاشیه‌ای و جزیره‌ای اقیانوس هند به‌صورت سنتی حوزه نفوذ هند تلقی می‌شوند. همانطور که اشاره شد، هند طی دهه گذشته با نفوذ گسترده چین در این مناطق مواجه شده‌است. هند در واکنش به این موضوع با تعمیق مناسبات خود با کشورهای حاشیه‌ای و جزیره‌ای اقیانوس هند ضمن تلاش برای حفظ جایگاه سنتی خود، به دنبال به چالش کشیدن نفوذ چین در کشورهای حاشیه‌ای اقیانوس هند است. در ادامه به برخی از اقدامات هند اشاره می‌شود.

در جریان سفر مؤدی به بنگلادش در ژوئن ۲۰۱۵، «پروژه خط لوله دوستی هند و بنگلادش» به ارزش ۵۴.۲۷ میلیون دلار و راه‌آهن جدید داکا به بنگال غربی افتتاح شد. همچنین در جریان سفر حسنا به دهلی‌نو در آوریل ۲۰۱۷، ۲۲ توافقنامه در زمینه‌های دفاعی، انرژی هسته‌ای، امنیت سایبری و رسانه به امضای طرفین رسید. رؤسای جمهوری دو کشور در دسامبر ۲۰۲۰ اجلاسی را در بستر مجازی و در مارس ۲۰۲۱ در بنگلادش برگزار کردند. در این دیدارها، دو کشور اسناد مختلف همکاری در حوزه کشاورزی، تجارت، مدیریت بحران، فناوری اطلاعات و ارتباطات و پروژه‌های توسعه امضا کردند. تجارت هند با بنگلادش به طور پیوسته افزایش یافته و در سال ۲۰۲۰-۲۰۲۱، به ۱۰.۱۷ میلیارد دلار رسیده‌است. طی دهه گذشته هند سه خط اعتباری به بنگلادش به مبلغ ۸ میلیارد دلار در حوزه توسعه جاده، راه‌آهن، کشتیرانی، بنادر و خریدهای دفاعی به بنگلادش اعطا کرده‌است (HCI¹, 2021a).

از سال ۲۰۱۴، دهلی‌نو در راستای ترمیم روابط با سریلانکا (بی‌اعتمادی این کشور به هند در حمایت از تأمیل‌ها علیه دولت بنگلادش طی ۱۹۸۰ تا ۲۰۰۹) گام برداشته‌است. تنها ناریندرا مودی، نخست‌وزیر هند، از ۲۰۱۵ تا ۲۰۲۰ چهار بار از سریلانکا بازدید

1 High Commission Of India

کرده است. در سال ۲۰۲۰، هند با تجارت حدود ۳.۶ میلیارد دلاری دومین شریک تجاری سریلانکا قرار گرفت. سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی هند در بنگلادش طی بازه زمانی ۲۰۰۵ تا ۲۰۱۹ به حدود ۱.۷ میلیارد دلار افزایش یافته است. هند در ۱۵ سال گذشته ۱۱ خط اعتباری به ارزش حدود ۳.۵ میلیارد دلار در حوزه‌های راه‌آهن، حمل‌ونقل، اتصال و خریدهای دفاعی به سریلانکا اعطا کرده است. در یک نمونه، هند برای کاهش تسلط چین بر سریلانکا ۴۵۰ میلیون دلار برای احداث ترمینال کانتینری شرقی، اجاره فرودگاه کلمبو، توسعه بندر ترینکومالی و فرودگاه ماتالا به این کشور پرداخته است. (HCI, 2021b). مناسبات هند و ماریس، کشور جزیره‌ای اقیانوس هند، با روی کار آمدن مودی در هند از ۲۰۱۴ افزایش یافته است. نوینچاندرا رامگولام و پراویند جوگناو، نخست‌وزیران وقت ماریس، به ترتیب از طرف هند برای شرکت در مراسم تحلیف دولت مودی در ۲۰۱۴ و ۲۰۱۹ دعوت شد. سال ۲۰۱۵ تفاهم‌نامه همکاری در اقتصاد اقیانوس میان دو کشور به امضا رسید. دولت هند در ۲۰۱۶، کمک مالی به ارزش ۳۵۳ میلیون دلار به ماریس برای تکمیل پروژه‌های زیرساختی ارائه کرد. دو کشور در ۲۰۲۱ توافقنامه جامع همکاری و مشارکت اقتصادی را امضا کردند. روابط تجاری هند با ماریس طی دهه گذشته افزایش یافته و از ۲۰۶.۷۶ میلیون دلار در سال ۲۰۰۵ به ۴۶۵.۵۱ میلیون دلار در سال ۲۰۲۰ افزایش یافته است. هند طی دهه گذشته سه خط اعتباری ۳۵۰ میلیون دلار برای پروژه‌های اجتماعی و زیرساختی (۲۰۱۷)، خرید تجهیزات دفاعی از هند (۲۰۲۱) و تکمیل پروژه زیرساختی مترو (۲۰۲۲) به ماریس ارائه کرده است (HCI, 2022a). مناسبات هند با مالدیو طی ۲۰۱۳ تا ۲۰۱۸ به دلیل گرایش عبدالله یمین، رئیس‌جمهوری مالدیو، به چین کاهش یافت. با این حال، پیروزی محمد صلیح در انتخابات ۲۰۱۸ زمینه نفوذ هند بر مالدیو را فراهم کرد. مودی در مراسم تحلیف صلیح در ۲۰۱۸ شرکت کرد. در جریان اولین سفر رسمی صلیح به هند، دهلی‌نو بسته مالی ۱.۴ میلیارد دلاری برای تحقق برنامه توسعه اجتماعی و اقتصادی مالدیو ارائه داد. مودی در ژوئن ۲۰۱۹ نیز از مالدیو بازدید، و دو طرف تفاهم‌نامه همکاری در زمینه بهداشت، خدمات، امور فنی، مبادله اطلاعات حمل‌ونقل و همکاری گمرکی را امضا کردند. در سپتامبر ۲۰۲۱، هند قراردادی با مالدیو برای اعطای اعتبار به ارزش تقریبی ۲۲۷ میلیون

دلار منعقد کرد. تجارت دوجانبه هند با مالدیو برای اولین بار در سال ۲۰۲۱ به رقم چشمگیر ۳۲۳.۹ میلیون دلار رسید (HCI, 2022b).

۳-۶. مشارکت راهبردی هند با رقبای چین در چارچوب چشم‌انداز ایندو-پاسفیک^۱ هند در چارچوب چشم‌انداز ایندو-پاسفیک‌گرایی در پی مشارکت راهبردی با استرالیا، ژاپن و ایالات متحده برای افزایش رقابت‌پذیری با چین در پهنه‌های آبی بین‌المللی مخصوصاً اقیانوس هند است. این قسمت در دو بخش بنیان‌های مفهومی ایندو-پاسفیک از منظر هند و مشارکت راهبردی هند در «ترتیبات مبتنی بر جوانب محدود^۲» ارائه می‌شود.

۱-۳-۶. چشم‌انداز ایندو-پاسفیک هند

مفهوم ایندو-پاسفیک که مناسبات فزاینده اقتصادی، ژئوپلیتیکی و امنیتی میان اقیانوس آرام و اقیانوس هند را حول محور یک «نظام استراتژیک یکپارچه» تبیین می‌کند (Medcalf, 2013: 2)، از سال ۲۰۱۰ به تدریج در قاموس مسائل راهبردی سیاست خارجی وارد و رهبران استرالیا، ژاپن و ایالات متحده به طور فزاینده‌ای از این اصطلاح در سخنرانی‌ها و بیانیه‌های رسمی استفاده می‌کنند.^۳ مفهوم‌پردازی ایندو-پاسفیک واکنشی از سوی کشورهای مذکور در برابر تهدیدات دریایی چین تعبیه شده است (Sarkar, 2020: 112)

هند به واسطه اینکه ایندو-پاسفیک بستر مشارکت راهبردی با دول رقیب چین را فراهم می‌آورد، از مروجان اصلی این مفهوم می‌باشد. با جستجوی مفهوم «Indo-Pacific» در سایت وزارت امور خارجه هند، مقامات رسمی هند در ۹۰ سخنرانی، بیانیه و کنفرانس مطبوعاتی از سال ۲۰۱۳ تا ۲۰۲۲ با اذعان به تغییر کانون قدرت از حوزه اروپا-آتلانتیک به ایندو-پاسفیک و تحت‌تأثیر قرار گرفتن محیط دریایی این کشور در اقیانوس هند، منطقه راهبردی و آب‌پایه ایندو-پاسفیک را به رسمیت می‌شناسد (MEA^۴, 2022).

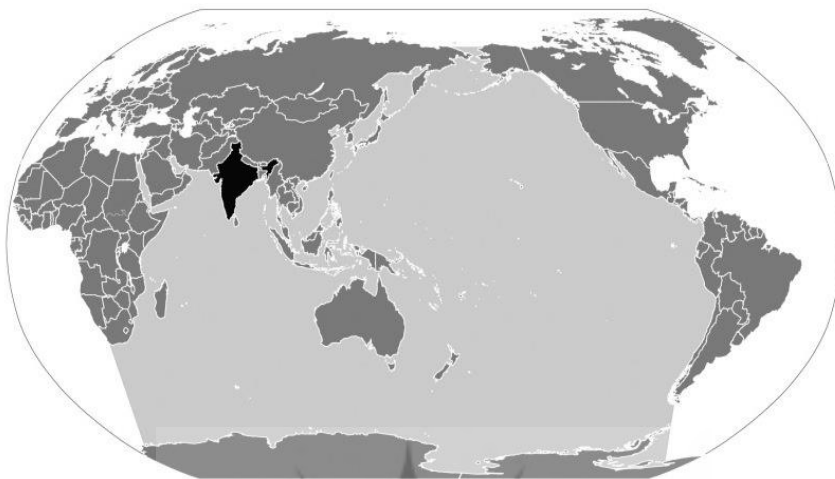
1 Indo-Pacific

2 the minilateral

۳. رک به: Clinton, 2011, Abe, 2013 و Gillard, 2012

4 Ministry of External Affairs, Government of India

شکل شماره (۴)؛ گستره جغرافیایی ایندو-پاسفیک از منظر هند

منبع: (Rossiter & Cannon 2020)

ترویج ایندو-پاسفیک توسط هند همزمان با ظهور چین در اقیانوس هند شکل گرفته است. از این رو رویکرد هند به ایندو-پاسفیک، افزایش عمق راهبردی و دیپلماتیک خود از طریق تقویت مشارکت راهبردی با ژاپن، استرالیا، آمریکا به منظور موازنه علیه چین در اقیانوس هند است. مودی، نخست‌وزیر هند، سال ۲۰۱۸ چشم‌انداز این کشور در خصوص ایندو-پاسفیک را در «گفتگوی شانگری-لا» شرح داده است. در حالی که هند در چشم‌انداز خود از چین به عنوان مرجع تهدید نام نمی‌برد، مؤلفه‌های مورد اشاره مودی همچون «نظم مبتنی بر قوانین» و «احترام به حاکمیت و تمامیت ارضی» در برابر منازعات سرزمینی چین در کشمیر و تبت علیه هند، «حق دسترسی برابر به استفاده از دریا و هوا» در برابر حاکمیت ادعایی چین بر دریای چین جنوبی (به زعم هند دریای آزاد) و «مشروعیت ابتکارها بر اساس احترام به حاکمیت و تمامیت ارضی، مشورت، حکمرانی خوب، شفافیت، دوام و پایداری، اجتناب از تله وام و ...» در برابر مخالفت هند نسبت نفوذ در اقیانوس هند و جنوب آسیا از طریق ابتکار کمربند-راه، عملاً چشم‌انداز ایندو-پاسفیک را به طرح استراتژیک علیه چین سوق می‌دهد (Modi, 2018).

جدول شماره (۵)؛ چشم‌انداز هند نسبت به ایندو-پاسفیک

عنوان منطقه	ایندو-پاسفیک
گستره منطقه	کل اقیانوس هند و آرام
کنشگران مستقر و مؤثر ایندو-پاسفیک	همه ملل مستقر و سایر کشورهای سهمیم در این جغرافیا
رویکرد غالب	جغرافیا محور (اعلامی)، استراتژی محور (اعمالی)
محورهای مورد تاکید	«فراگیری»، «باز بودن»، «مرکز بودن آ.سه. آن» «اولویت رفاه و امنیت»، «نظم مبتنی بر حقوق بین‌الملل»، «احترام به حاکمیت و تمامیت ارضی»، «حکمرانی خوب»، «آزادی دریانوردی، تجارت بدون مانع و حل‌وفصل مسالمت‌آمیز اختلافات مطابق با قوانین بین‌المللی»، «زیرساخت‌های اتصالات مبتنی بر احترام به حاکمیت و تمامیت ارضی، حکمرانی خوب، شفافیت، دوام و پایداری»، «تشویق تجارت به جای افزودن بر رقابت‌های استراتژیک»، «معطوف نبودن آن علیه کشور خاصی»
جنبه‌های اقدام	امنیتی، دیپلماتیک و اقتصادی
کانون‌های اولویت‌دار	اقیانوس هند، جنوب شرق آسیا، دریای چین جنوبی، پاسفیک جنوبی و پاسفیک شمالی
کانون‌های بحران	دریای چین جنوبی
شرکا و متحدان	ژاپن، استرالیا، آمریکا، آ.سه. آن و روسیه
تهدیدات و چالش‌گران	چین
ابتکارات	ابتکار اقیانوسی ایندو-پاسفیک

منبع: (برگرفته از Modi, 2018 & 2019)

۲-۳-۶. مشارکت راهبردی هند در ترتیبات مبتنی بر جوانب محدود منطقه ایندو-

پاسفیک

ایندو-پاسفیک بستر ایجاد «ترتیبات مبتنی بر جوانب محدود» را بر مبنای مجموعه‌ای از گفتگوهای امنیتی سه‌جانبه یا چهارجانبه فراهم می‌آورد. این ابتکارها به عنوان گونه نوین معماری منطقه‌ای در پاسخ به چالش هماهنگی میان کنشگران در ترتیبات چندجانبه و تسهیل ائتلاف‌سازی، به صورت گروه‌های محدود از کشورهایی ایجاد می‌شود که درک

مشترکی از هویت و منافع سیاسی و راه‌های کاهش تهدیدات دارند (Lee-Brown, 2018: 168). با وجود تفاوت در رویکرد واحدهای سیاسی، ائتلاف دموکراسی‌های دریایی هم‌فکر -هند، استرالیا، ژاپن و ایالات متحده- به دنبال ایجاد موازنه در برابر چین، پیچیده‌تر کردن محاسبات استراتژیک این کشور و تشویق پکن به مشارکت در یک نظم منطقه‌ای باز و باثبات است (Lang, 2015).

جدول شماره (۶)؛ ترتیبات مبتنی بر جوانب محدود در گستره ایندو-پاسفیک

واحدهای سیاسی	نوع	سال	سازوکارها/ابتکارها
هند-ژاپن - ایالات متحده	سه‌جانبه	از دسامبر ۲۰۱۱	دسامبر ۲۰۱۱، اولین نشست رسمی سه‌جانبه ایالات متحده-ژاپن-هند در سطح معاونین وزارت امور خارجه در ایالات متحده، سپتامبر ۲۰۱۵ گفتگوی سه‌جانبه وزیران ایالات متحده-ژاپن-هند در ایالات متحده و تاکید بر همگرایی منافع، آزادی کشتیرانی و تجارت قانونی بدون مانع در راستای مقابله با نفوذ چین در منطقه ایندو-پاسفیک
هند-ژاپن - استرالیا	سه‌جانبه	از ژوئن ۲۰۱۵	ژوئن ۲۰۱۵، اولین گفتگوی سه‌جانبه ژاپن-هند-استرالیا در دهلی نو و تاکید بر نگرانی‌های مشترک در مورد امنیت دریایی منطقه، از جمله آزادی دریانوردی در دریای چین جنوبی، جزیره‌سازی چین و همچنین امکان مانورهای مشترک در اقیانوس هند، تبدیل رزمایش مالابار از دوجانبه (هند و ایالات متحده) به سه‌جانبه با ورود رسمی ژاپن در اکتبر ۲۰۱۵، راه‌اندازی ابتکار تاب‌آوری زنجیره تامین در آوریل ۲۰۲۱ برای مقابله با تسلط چین بر زنجیره تامین و افزایش پیوندهای اقتصادی در منطقه ایندو-پاسفیک

نشست افتتاحیه گفتگوی چهارجانبه موسوم به «کواد» در می ۲۰۰۷ در حاشیه اجلاس مجمع منطقه‌ای آسیایی به عنوان بلوک ضدچینی، دوران فطرت کواد با استعفاء شینزو آبه، نخست‌وزیر ژاپن، در سپتامبر ۲۰۰۷ و جدایی استرالیا از کواد در آوریل ۲۰۰۸، پیشنهاد شکل‌گیری «الماس امنیتی دموکراتیک» آسیا میان ژاپن، هند، استرالیا و ایالات متحده در ایندو-پاسفیک توسط آبه در ۲۰۱۲، ورود رسمی ژاپن به کواد در ۲۰۱۵، تبدیل رزمایش رزمایش مالابار از سه‌جانبه (هند، ایالات متحده و ژاپن) به چهارجانبه با ورود رسمی استرالیا در اکتبر ۲۰۱۷، شکل‌گیری کواد ۲ در دسامبر ۲۰۱۷

منبع: (Rogin, 2011; Hall, 2017; Abe, 2012; Chacko and Wilson, 2020: 18;)

(Mishra, 2021)

نتیجه‌گیری

در دورانی که کانون قدرت بین‌المللی در حال انتقال به آسیا است و قدرت‌های آسیایی بعد از سده‌ها عقب‌افتادگی در برابر دول اروپا و آمریکا خیز بلندی در راستای قدرت‌یابی بین‌المللی برداشته‌اند، اقیانوس هند به کانون مهمی برای رقابت‌های راهبردی قدرت‌های بزرگ در گستره دریایی ایندو-پاسفیک تبدیل شده است. بررسی مواضع رسمی و تحلیل داده‌های مربوط به رفتارهای هند و چین به عنوان دو قدرت نوظهور آسیایی نشان می‌دهد، مناسبات دریایی این دو دولت در چارچوب رقابت راهبردی برای برتری در پهنه‌های آبی بین‌المللی در حال انجام است. حضور چین در اقیانوس هند طی دهه‌های اخیر پیامدهای راهبردی را در مناسبات دریایی این دو دولت به وجود آورده و این منطقه را به کانون رقابت هند و چین تبدیل کرده است. با اتکا به گزاره‌های تحلیلی «آب و قدرت‌یابی قدرت‌های بزرگ»، هند و چین آشکارا کسب جایگاه قدرت برتر در آسیا را از طریق تسلط بر اقیانوس هند و حوزه‌های حاشیه‌ای این اقیانوس دنبال می‌کنند. تامین امنیت مسیرهای انتقال انرژی، تجارت و رفع تهدیدات راهبردی دریایی برای چین و تنها مجرای عمق راهبردی، حوزه انحصاری و تنها مسیر ارتباط اقتصادی با جهان برای

هند مهم‌ترین ملاحظات راهبردی است که اقیانوس هند را منطقه دارای اهمیت راهبردی برای قدرت برتری هند و چین تبدیل کرده‌است.

چین در دهه‌های اخیر اقدامات فراگیری را برای نقش‌آفرینی در اقیانوس هند دنبال می‌کند. این کشور با طرح و اجرایی ساختن استراتژی دریایی در حوزه اقتصادی و نظامی روند فزاینده‌ای را برای حضور در اقیانوس هند آغاز کرده‌است. در حوزه اقتصادی، استراتژی چین در این اقیانوس به طور فزاینده‌ای تحت‌تأثیر ابتکار کمربند-راه شکل گرفته و در چارچوب حوزه نظامی، این کشور استراتژی «مدیریت دریاها و اقیانوس‌ها» و «حفاظت از دریاهای آزاد» را جایگزین استراتژی «دفاع دریاهای نزدیک» دوران جنگ سرد ساخته‌است. همچنین چین از طریق بسته‌های اقتصادی کریدور زمینی کمربند اقتصادی راه ابریشم و کریدور دریایی راه ابریشم دریایی قرن بیست و یکم، شبکه تجارت و سرمایه‌گذاری خود را در کشورهای حاشیه‌ای و جزیره‌ای اقیانوس هند از جمله پاکستان، بنگلادش، سریلانکا، میانمار و مالدیو برای حضور فعال در اقیانوس هند ایجاد کرده‌است. افزایش مخارج نظامی و مدنی‌زاسیون نیروی دریایی، توسعه شبکه بنادر نظامی و پشتیبانی و گشت‌زنی ناوهای دریایی از دیگر شاخص‌های حضور فعالانه و دائمی چین در اقیانوس هند را طی دهه اخیر نشان می‌دهد.

هند در حالی اقیانوس هند را حیاط خلوت خود تلقی می‌کند و رویای تسلط کل این اقیانوس را در سر می‌پروراند که با تهدید تسلط کامل چین بر اقیانوس هند و تکمیل حلقه محاصره این کشور از ناحیه دریا مواجه است. تصرف بازارهای اقتصادی در حال ظهور پیرامون اقیانوس هند توسط پکن و توسعه استراتژی رشته‌های مروارید چین (به زعم هندی‌ها) پیرامون این کشور، از جلوه‌های عینی نگرانی هند از ظهور چین در اقیانوس هند است. هند در راستای افزایش توان مقابله و موازنه علیه چین در اقیانوس هند مجموعه اقداماتی از جمله افزایش توانمندی دریایی (مدرنیزاسیون نیروی دریایی، گسترش پایگاه‌های دریایی خود در کشورهای دارای موقعیت استراتژیک (گردنبند الماس)، توسعه زنجیره رادار ساحلی و حضور در حیاط خلوت چین در آسیا-پاسفیک)، تعمیق مناسبات با کشورهای حاشیه‌ای و جزیره‌ای اقیانوس هند مانند بنگلادش، سریلانکا، ماریس و مالدیو و مشارکت راهبردی هند با کشورهای فرامنطقه‌ای مانند

ایالات متحده، ژاپن و استرالیا در چارچوب دریایی چشم‌انداز ایندو-پاسفیک و ترتیبات مبتنی بر جوانب محدود را در دستور کار خود قرار داده‌است. اهمیت واکاوی این موضوع از نظم‌یافتگی قاره آسیا تحت‌تأثیر رقابت‌های دریایی هند و چین نشئت می‌گیرد. یافته‌های این نوشتار ضمن تأکید بر آثار ژرف و اجتناب‌ناپذیر رقابت‌های دریایی مورد اشاره بر معادلات سیاسی جاری میان هند و چین در قاره آسیا، زمینه را برای ارائه تحلیل دقیق، شناسایی تهدیدات و احصاء فرصت‌های آن فراهم می‌سازد. این مهم نیازمند مطالعات آتی فراتر بر اساس نگرش عالمانه و موشکافانه می‌باشد.

۳۵

References

- Abe, Shinzo. (2012), "Asia's Democratic Security Diamond", Accessed on: 10.28.2022, Available Online at: <https://www.project-syndicate.org/magazine/a-strategic-alliance-for-japan-and-india-by-shinzo-abe?barrier=accesspaylog>.
- Abe, Shinzo. (2013), "Japan Is Back", Accessed on: 06.25.2022, Available Online at: https://www.mofa.go.jp/announce/pm/abe/us_20130222en.html.
- Ahmad, A. (2014), "Maritime Power and Strategy", *NDU Journal*, Volume 28, Pages 23-41.
- Ahmad, M. S., Asmi, F., Ali, M., Rahman, M. M., & Abbas, S. M. (2017), "China-Pakistan Economic Corridor: In the Context of 'String of Pearl Strategy'", *International Journal of Business and Social Research*, Volume 7, Issue 8, Pages 26-42.
- Baruah, D. M. (2021), "What Is Happening in the Indian Ocean?", Accessed on: 09.11.2022, Available Online at: <https://carnegieendowment.org/2021/03/03/what-is-happening-in-indian-ocean-pub-83948>.
- Baytar, Cem Ufuk (2022), "Data Analytics Applied to the Human Resources Industry", In *Research Methodology and Data Analysis*, Edited By Cem Ufuk Baytar, New York: Nova Science Publishers. Pages 1-12.
- Berlin, D. L. (2006), "India in the Indian Ocean", *Naval War College Review*, Volume 59, Issue 2, Pages 58-89.
- Bhandari, Amit and Jindal, Chandni. (2018), "Chinese Investments in India's Neighbourhood", Accessed on: 08.25.2022, Available Online at: <https://www.gatewayhouse.in/chinese-investments-in-indias-neighbourhood/>.
- Bhattacharya, S., Ray, J. K., Sinha, S., & Sachdev, B. K. (2021), "Can India's Necklace of Diamonds Strategy Defeat the China's String of Pearls", *International Journal of Recent Advances in Multidisciplinary Topics*, Volume 2, Issue 11, Pages 105-108.

- Blanchard, J. M. F., & Flint, C. (2017), "The Geopolitics of China's Maritime Silk Road Initiative", **Geopolitics**, Volume 22, *Issue 2*, Pages 223-245.
- Brewster, D. (2015), "An Indian Ocean Dilemma: Sino-Indian Rivalry and China's Strategic Vulnerability in the Indian Ocean", **Journal of the Indian Ocean Region**, Volume 11, *Issue 1*, Pages 48-59.
- Brooks, S. G., & Wohlforth, W. C. (2015), "The Rise and Fall of the Great Powers in the Twenty-First Century, China's Rise and the Fate of America's Global Position." **International Security**, Volume 40, *Issue 3*, Pages 7-53.
- Bull, H. (1976), "Sea Power and Political Influence", **Adelphi Papers**, Volume 16, *Issue 122*, Pages 1-9.
- Chacko, P. & Wilson, J. (2020), "Australia, Japan and India: a Trilateral Coalition in the Indo-Pacific?" **Perth USAsia Centre**, Perth: The University of Western Australia.
- Clinton, H. (2011), "America's Pacific Century", Accessed on: 10.25.2022, Available Online at: <https://foreignpolicy.com/2011/10/11/americas-pacific-century/>.
- Cooper, C. A. (2009), "The PLA Navy's New Historic Missions: Expanding Capabilities for a Reemergent Maritime Power", Accessed on: 11.25.2022, Available Online at: https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/testimonies/2009/RAND_C_T332.pdf.
- CRS (2018), "China-India Great Power Competition in the Indian Ocean Region: Issues for Congress", Accessed on: 07.13.2022, Available Online at: https://www.everycrsreport.com/files/20180420_R45194_3d4bf676130e76924f5fea6d2e54d3a78e2200a9.pdf.
- CRS (2020), "China Naval Modernization: Implications for U.S. Navy Capabilities-Background and Issues for Congress", Accessed on: 05.12.2022, Available Online at: <https://crsreports.congress.gov/product/details?prodcode=RL33153>.
- Faridi, Saeeduddin. (2021), "China's Ports in the Indian Ocean", Accessed on: 02.26.2022, Available Online at: <https://www.gatewayhouse.in/chinas-ports-in-the-indian-ocean-region/>.
- GAC (2022), "Review of China's Foreign Trade in the First Half of 2022", Accessed on: 07.11.2022, Available Online at: <http://english.customs.gov.cn/Statics/431ad48d-1465-46c9-9d87-86e021730a3b.html>.
- Gillard, J. (2012), "Australia and India: Old Friends, New Partners", Accessed on: 04.25. 2022, Available Online at: <https://pmtranscripts.pmc.gov.au/release/transcript-18850>.
- Hall, I. (2017), "The Australia-India-Japan Trilateral: Converging Interests... and Converging Perceptions", Accessed on: 06.28.2022, Available Online at: <https://www.aspistrategist.org.au/australia%C2%AD%C2%AD-india-japan-trilateral-converging-interests-converging-perceptions/>.

- Hart, A. F., & Jones, B. D. (2010), "How Do Rising Powers Rise?" **Survival**, Volume 52, Issue 6, Pages 63-88.
- HCI (2021a), "India-Bangladesh Bilateral Relations", Accessed on: 10.19.2022, Available Online at: <https://www.hcidhaka.gov.in/pages?id=eyJpdil6InZhZ0RQZ3ILZyvtvSUhYa3lHdmZsZ3c9PSIsInZhbHVlIjoiOEZVaHB0dDVVV3FPbkFYdndpWFFUdz09IiwibWFjIjoiMDJjNGEwMTdlMGY4NmRmYWVhMzE0NThlNDlhM2JhMzYwZDI0NTk3MzA4NzU4M2Q3YWFKNWl1YTlkYT RINTlkZiJ9>.
- HCI (2021b), "India-Sri Lanka Bilateral Relations", Accessed on: 09.19.2022, Available Online at: <https://hcicolombo.gov.in/pages?id=eyJpdil6lk9mRDNcLzBiWlplc2IzZzNodVNH0VZnPT0iLCJ2YWx1ZSI6ImpudFVHZmIySWQrbENHR2JhZzNiUXc9PSIsIm1hYyI6ImIzNDBjM2Q1YTQyZTJkYjJiOTMwOTAzMGY0ZGVlOTVmNWFjOTNlZWVhYjQ4ZGRlYzE5NjRjODI0N2ViNzg1ZDUifQ==&subid=eyJpdil6IiNNNmVqakFSNUFndVWwdWhZbnQ5OXc9PSIsInZhbHVlIjoiZTQ5SkV1SG1LM1N6M0EzbVJxY0Q0UT09IiwibWFjIjoiZjE1NTQyZjUwMmRiMzE5OWM4MmQ5ZDNjMmE4ZmVmMjhlhMDRjZWVhNjQ1Y2ZjZTFiNGU3YTg4YWFiODA5NmZiM yJ9>.
- HCI (2022a), "India Mauritius Bilateral Brief", Accessed on: 05.19.2022, Available Online at: <https://hcimauritius.gov.in/pages?id=9avme&subid=yb8md&nextid=RdG7d>.
- HCI (2022b), "India-Maldives Bilateral Relations", Accessed on: 03.19.2022, Available Online at: <https://hci.gov.in/male/?pdf1185?000>.
- Heney, P. (2021), "2021 Global R&D Funding Forecast Released", Accessed on: 08.13.2022, Available Online at: <https://www.rdworltonline.com/2021-global-rd-funding-forecast-released/>.
- Heuser, B. (2017), "Regina Maris and the Command of the Sea: The Sixteenth Century Origins of Modern Maritime Strategy", **Journal of Strategic Studies**, Volume 40, Issue 1-2, Pages 225-262.
- Hillier, W. (2022), "A Step-by-Step Guide to the Data Analysis Process", Accessed on: 01.26.2022, Available Online at: <https://careerfoundry.com/en/blog/data-analytics/the-data-analysis-process-step-by-step/>.
- Huang, Y. (2016), "Understanding China's Belt & Road Initiative: Motivation, Framework and Assessment", **China Economic Review**, Volume 40, Issue 3, Pages 314-321.
- IISS (2015), **Military Balance**, London: Routledge.
- IISS (2022), **Military Balance**, London: Routledge.
- IMF (2022), "Latest World Economic Outlook Update Growth Projections", Accessed on: 09.13.2022, Available Online at: <https://www.imf.org/-/media/Images/IMF/Publications/WEO/2021/July/English/WEO-Chart-JUL-21.ashx?h=4720&w=2600&la=en>.

- IOSC (2015), "China's Military Strategy", Accessed on: 05.12.2022, Available Online at: http://english.www.gov.cn/archive/white_paper/2015/05/27/content_281475115610833.htm.
- IOSC (2019), "China's National Defence in the New Era", Accessed on: 04.12.2022, Available Online at: http://english.www.gov.cn/archive/whitepaper/201907/24/content_WS5d3941ddc6d08408f502283d.html.
- Jennings, R. (2017), "Opinion: China Is Competing With the U.S. For Military Control Over The Western Pacific", Accessed on: 01.05.2022, Available Online at: <https://www.forbes.com/sites/ralphjennings/2017/11/24/china-is-competing-with-the-u-s-for-military-control-over-the-whole-western-pacific/>.
- Ji, Y. (2016), "China's Emerging Indo-Pacific Naval Strategy", **Asia Policy**, Volume 22, *Issue 1*, Pages 11-19.
- Jinbo, W. (2019), "The China-Indochina Peninsula Economic Corridor", In **Routledge Handbook of the Belt and Road**. Edited by Cai Fang and Peter Nolan. New York: Routledge. Pages 213-217.
- Karimi, M. (2022), "Security Activism of China and India in South Asian Region", **World Politics**, Volume 11, *Issue 3*, Pages 125-153. [In Persian].
- Khan, Z. A. (2012), "China's Gwadar and India's Chahbahar: an Analysis of Sino-India Geo-Strategic and Economic Competition", **Strategic Studies**, Volume 32/33, *Issue 4*, Pages 79-101.
- Krupakar, J. (2017), "China's Naval Base (s) in the Indian Ocean-Signs of a Maritime Grand Strategy?", **Strategic Analysis**, Volume 41, *Issue 3*, Pages 207-222.
- Kunsheng, Z. (2014), "Remarks by Assistant Foreign Minister Zhang Kunsheng at the ARF Seminar on Sea Lines of Communications Security", Accessed on: 10.11.2022, Available Online at: https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjdt_665385/zyjh_665391/201412/t20141208_678255.html.
- Lang, D. (2015), "The not-quite-quadrilateral: Australia, Japan and India", **Australian Strategic Policy Institute**, Accessed on: 02.28.2022, Available Online at: <http://www.jstor.org/stable/resrep04086>.
- Lee-Brown, T. (2018), "Asia's Security Triangles: Maritime Minilateralism in the Indo-Pacific", **East Asia**, Volume 35, *Issue 2*, Pages 163-176.
- Lim, Y. H. (2016), **China's Naval Power: an Offensive Realist Approach**. Second Edition, New York: Routledge.
- Lou, C. (2012), "US-India-China Relations in the Indian Ocean: A Chinese Perspective", **Strategic Analysis**, Volume 36, *Issue 4*, Pages 624-639.
- Manship, H. K. (1964), "Mahan's Concepts of Sea Power: A Lecture Delivered at the Naval War College on 23 September 1963", **Naval War College Review**, Volume 16, *Issue 5*, Pages 15-30.
- McCaslin, Ian Burns and Erickson, Andrew S. (2019), "The Impact of Xi-Era Reforms on the Chinese Navy", In **Chairman Xi Remakes the PLA**,

- Edited By Phillip C. Saunders, Arthur S. Ding, Andrew Scobell, Andrew N.D. Yang, and Joel Wuthnow, Washington, D: National Defence University Press. Pages 125-170.
- MEA (2022), “90 Result(s) Found for Search Indo Pacific”, Accessed on: 09.21.2022, Available Online at: <https://www.mea.gov.in/advanced-search-list.htm?keysrch>.
- Medcalf, R. (2013), “The Indo-Pacific: What’s in a Name?”, **The American Interest**, Volume 9, *Issue* 2, Pages 1-10.
- Merriam-Webster (2022), “Analysis”, Accessed on: 06.26.2022, Available Online at: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/analysis>.
- Mishra, A. R. (2021), “India, Japan and Australia Unveil Supply Chain Initiative”, Accessed on: 12.28.2022, Available Online at: <https://www.livemint.com/news/world/india-japan-australia-launch-supply-chain-initiative-to-counter-china-11619532624451.html>.
- Modi, N (2018), “Prime Minister’s Keynote Address at Shangri La Dialogue”, Accessed on: 05.21.2022, Available Online at: [https://mea.gov.in/Speeches-Statements.htm?dtl/29943/Prime Ministers Keynote Address at Shangri La Dialogue June 01 2018](https://mea.gov.in/Speeches-Statements.htm?dtl/29943/Prime+Ministers+Keynote+Address+at+Shangri+La+Dialogue+June+01+2018).
- Modi, N (2019), “Prime Minister’s Speech at the East Asia Summit”, Accessed on: 03.01.2022, Available Online at: [https://www.mea.gov.in/Speeches-Statements.htm?dtl/32171/Prime Ministers Speech at the East Asia Summit 04 November 2019](https://www.mea.gov.in/Speeches-Statements.htm?dtl/32171/Prime+Ministers+Speech+at+the+East+Asia+Summit+04+November+2019).
- Mohan, C. Raja (2003), “Beyond India’s Monroe Doctrine”, Accessed on: 04.17.2022, Available Online at: <https://mea.gov.in/articles-in-indian-media.htm?dtl/15281/Beyond+India+s+Monroe+Doctrine#:~:text=Never+theless%2C%20the%20notion%20of%20the,from%20intervention%20by%20external%20powers>.
- Montgomery, E. B. (2013), “Competitive Strategies Against Continental Powers: The Geopolitics of Sino-Indian-American Relations”, **Journal of Strategic Studies**, Volume 36, *Issue* 1, Pages 76-100.
- Mukherjee, P. (2007), “The Admiral Ak Chatterjee Memorial Lecture by the Hon’ble External Affairs Minister Shri Pranab Mukherjee”, Accessed on: 07.17.2022, Available Online at: [https://www.mea.gov.in/Speeches-Statements.htm?dtl/1866/The Admiral Ak Chatterjee Memorial Lecture by the Honble External Affairs Minister Shri Pranab Mukherjee](https://www.mea.gov.in/Speeches-Statements.htm?dtl/1866/The+Admiral+Ak+Chatterjee+Memorial+Lecture+by+the+Honble+External+Affairs+Minister+Shri+Pranab+Mukherjee).
- Negi, M. (2020), “Indian Navy Deploys Warship in South China Sea 2 Months after Galwan Clash”, Accessed on: 07.19.2022, Available Online at: <https://www.indiatoday.in/india/story/indian-navy-deploys-warship-in-south-china-sea-2-months-after-galwan-clash-1716779-2020-08-30>.
- ORCA (2022), “China in the Indian Ocean Region: Ports and Bases”, Accessed on: 02.15.2022, Available Online at: <https://orcasia.org/2022/07/china-in-the-indian-ocean-region-ports-and-bases/>.

- Pandit, R. (2019), "Eye on China, Government Finalises Rs 5,000-Crore Defence Plan for Andamans", Accessed on: 01.19.2022, Available Online at: <https://timesofindia.indiatimes.com/india/eye-on-china-government-finalises-rs-5000-crore-defence-plan-for-andamans/articleshow/67705690.cms>.
- Peri, D. (2020), "India Looks at Integrating More Countries into Coastal Radar Network", Accessed on: 05.18.2022, Available Online at: <https://www.thehindu.com/news/national/india-looks-at-integrating-more-countries-into-coastal-radar-network/article33379243.ece>.
- Posen, B. R. (2003), "Command of the Commons: The Military Foundation of U.S. Hegemony", **International Security**, Volume 28, *Issue* 1, Pages 5–46.
- Rogin, J. (2011), "Inside the First Ever US-Japan-India Trilateral Meeting", Accessed on: 08.28.2022, Available Online at: <https://foreignpolicy.com/2011/12/23/inside-the-first-ever-u-s-japan-india-trilateral-meeting/>.
- Rossiter, A., & Cannon, B. J. (2020), **Conflict and Cooperation in the Indo-Pacific**. New York: Routledge.
- Roy-Chaudhury, R. (2017), "India Counters China in the Indian Ocean", Accessed on: 01.16.2022, Available Online at: <https://www.iiss.org/blogs/analysis/2017/08/india-china-indian-ocean>.
- Sarkar, M. G. (2020), "CHINA AND QUAD 2.0: Between Response and Regional Construct", **Maritime Affairs: Journal of the National Maritime Foundation of India**, Volume 16, *Issue* 1, Pages 110-130.
- Scott, D. (2013), "India's Role in the South China Sea: Geopolitics and Geoeconomics in Play", **India Review**, Volume 12, *Issue* 2, Pages 51-69.
- Siddiqui, HT(2019), "India's Concept of Indo-Pacific is Inclusive and Across Oceans." Accessed on: 03.19.2022, Available Online at: <https://mea.gov.in/articles-in-indian-media.htm?dtl/32015/Indias%20concept%20of%20IndoPacific%20is%20inclusive%20and%20a%20cross%20oceans#:~:text=The%20acceptance%20of%20the%20Indo,of%20gravity%20to%20this%20region>.
- Sikri, R. (2013), **Challenge and Strategy: Rethinking India's Foreign Policy**. New Delhi: SAGE.
- Singh, Ai (2018), "India Needs a Better PLAN in the Indian Ocean", Accessed on: 05.19.2022, Available Online at: <https://www.eastasiaforum.org/2018/05/12/india-needs-a-better-plan-in-the-indian-ocean/>.
- Singh, A. (2019), "Sino-Indian Dynamics in Littoral Asia–The View from New Delhi", **Strategic Analysis**, Volume 43, *Issue* 3, Pages 199-213.
- SIPRI (2022), "Trends in World Military Expenditure, 2021", Accessed on: 08.13.2022, Available Online at: <https://www.sipri.org/publications/2022/sipri-fact-sheets/trends-world-military-expenditure-2021#:~:text=In%202021%20world%20military%20expenditure.cent%20higher%20than%20in%202012>.

- Statistical Language (2022), "What Are Data?" Accessed on: 09.26.2022, Available Online at: <https://www.abs.gov.au/websitedbs/D3310114.nsf/Home/Statistical+Language+-+what+are+data>.
- Swaraj, S. (2017), "Address by External Affairs Minister at the 2nd Indian Ocean Conference", Accessed on: 08.18.2022, Available Online at: <https://mea.gov.in/Speeches-Statements.htm?dtl/28907/Address+by+External+Affairs+Minister+at+the+2nd+Indian+Ocean+Conference+August+31+2017>.
- U.S.EIM (2022), "CHINA", Accessed on: 04.11.2022, Available Online at: <https://www.eia.gov/international/analysis/country/CHN>.
- Vinh, V. X., Hiep, T. X., & Hung, V. M. (2021), "India's Engagement in the South China Sea", **Maritime Affairs: Journal of the National Maritime Foundation of India**, Volume 17, Issue 2, Pages 64-77.
- Wang, B. (2017), "Five Myths about China's BRI, Busted", Accessed on: 05.13.2022, Available Online at: <https://bluenotes.anz.com/posts/2017/10/Five-myths-about-Chinas-BRI-busted>.
- Weimar, N. D. (2013), "Sino-Indian Power Preponderance in Maritime Asia: A (Re-) Source of Conflict in the Indian Ocean and South China Sea", **Global Change, Peace & Security**, Volume 25, Issue 1, Pages 5-26.
- WITS (2022), "China Exports by Region in US\$ Thousand 1992-2020", Accessed on: 02.11.2022. Available Online at: <https://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/CHN/StartYear/1992/EndYear/2020/TradeFlow/Export/Partner/BY-REGION/Indicator/XPRT-TRD-VL>.
- Zhu, C. (2018), **India's Ocean: Can China and India Coexist?** Singapore: Springer.